

Justitiedepartementet

Ju2020/02541/L5

Remissvar

ORU 2020/03990

Per-Åke Nylander

2020-09-22

Remissvar - Ökad ordning och säkerhet i frivården

Örebro universitet har som remissinstans ombetts att yttra sig över rubricerade utkast till lagförslag. I korthet innebär lagförslaget att frivårdens kontor ska ha möjligheter att genomföra speciella säkerhetskontroller av klienter och andra besökare till kontoren, på liknande sätt som domstolar idag har rätt att göra säkerhetskontroller av besökare dit. Lagförslaget avser att reglera hur sådana kontroller ska beslutas och genomföras, samt på vilka grunder det får ske.

Först kan konstateras att vi lever i en tid där olika typer av kontroll har ökat i samhället generellt. Övervakning genom kameror ökar på olika platser i samhället och säkerhetskontroller utförs vid flygplatser, domstolar, fängelser och en del andra känsliga verksamheter. Polisen får även utökade kontrollmöjligheter och register samkörs allt oftare för att kontrollera och förebygga brott. Detta sker inom ramar som styrs av vad som är politiskt accepterat med hänsyn till människors trygghet och personliga integritet, krav på samhällets brottsförebyggande, arbetsmiljörisiker i olika arbeten, m.m. Det är som en del i denna allmänna samhällsutveckling som nu även frivården föreslås få utökade möjligheter att göra kontroller av människor.

Frivården har att verkställa olika påföljder som ska avtjänas utanför fängelserna, vidta övervakande åtgärder av frivårdna och göra personutredningar av personer som begått brott. Men de ska samtidigt utgöra ett socialt stöd och söka påverka sina klienter att upphöra med brott, bland annat genom att genomföra olika möten och brottsförebyggande program med dem. Frivården är därför till stor del att betrakta som en social verksamhet, och den stora gruppen som är handläggare har som regel en socialt inriktad högskoleutbildning, oftast en socionomutbildning. Det senare innebär en stor skillnad jämfört med t ex domstolar som inte på detta sätt bedriver socialt stöd eller påverkansprogram. Frivården blir därför mer jämförbar med delar inom socialtjänsten och socialpsykiatri än med våra domstolar. Vid socialtjänst och socialpsykiatri finns inte motsvarande bestämmelser om formaliserade säkerhetskontroller. Däremot kan man även vid dessa två verksamheter behöva kalla på polis ibland eller anlita vaktbolag för ordningshållande vissa tider. Det väcker frågan allmänt om en sådan speciell kontrollagstiftning behövs för just frivården?

I remissen argumenteras för att incidenter, våld, hot och trakasserier är vanligt förekommande inom frivården. Vidare anges att det så kallade gängvåldet, som numera finns främst i storstäder, är något som ytterligare förvärrar vålds- och hotsituationen. Tryggheten för besökare och arbetsmiljön för de anställda och förtroendevalda blir då viktiga argument i diskussionen. Samtidigt vet vi att social verksamhet som blir alltför omgärdad av säkerhet och kontroll, förlorar en del av sin mänskliga sida, och därmed delar av sin förmåga till kontaktskapande och att ge

stödande insatser. Merparten av frivårdens klienter är inte gängkriminella eller våldsamma men har däremot ett stort behov av stöd och hjälp på olika sätt. Det är därför viktigt att de föreslagna ingående kontrollerna av besökare och klienter utgör undantag som används endast då detta verkligen behövs inom ett visst frivårdsärende. Det är mycket olyckligt om kontroller permanentas som en allmän rutin eller tillämpas generellt under längre tider inom verksamheten. Det är också viktigt att de beslut om säkerhetskontroll i enskilda ärenden som ändå tas, förankras även med den som oftast känner klienten bäst, alltså den aktuella frivårdshandläggaren. Det är också lämpligt att frivården samtidigt med ett eventuellt begränsat införande av den möjlighet till säkerhetskontroll som nu föreslås, även får en förstärkning av de stödande och påverkande insatserna för klienterna i verksamheten. Detta för att behålla den för frivården så viktiga balansen mellan de två sidorna bestående av å ena sidan kontrollåtgärder och å andra sidan stödinsatser. Denna balans är mycket viktig att upprätthålla för frivårdens möjligheter att utföra ett meningsfullt klientarbete.

Det finns en del otydligheter i förslaget. En sådan är undantaget för ”omhändertagna” personer (§ 3), från säkerhetskontroll, och vilka detta egentligen avser. Det som avses kan kanske vara personer som är omhändertagna av polis, vilka då medföljer den omhändertagna. Men avses här även omhändertagna inom kriminalvården i övrigt, alltså exempelvis de som åtföljs av häktespersonal eller anställda vid transportenheten? Även exempelvis socialtjänsten kan göra omhändertaganden av personer som är aktuella inom frivården, exempelvis enligt Lag om vård av missbrukare i vissa fall. Gäller det även dessa personer? Förmodligen har den som formulerat lagförslaget tänkt att dessa olika myndighetspersoner i närtid före besöket redan har visiterat personen, men just detta kriterium bör i så fall uttryckas som ett villkor för undantaget, i stället för bara ”omhändertagen”. De i den följande § 4 föreslagna ”undantagen från undantagen” vid kontroll förefaller samtidigt oklara och behöva preciseras betydligt mer.

Vad som avses med ”andra farliga föremål” bör också preciseras mer. Det kan annars bli godtyckligt vad detta innebär. I argumenteringen för förslaget nämns bland annat skyddsvästar (s. 9) som ett exempel på farliga föremål som förekommit tidigare. I det fallet är det svårt att förstå argumenteringen om farligt föremål. Innehav av skyddsväst kan mer indikera en rädsla hos en person för att bli utsatt för brott, än att personen har en framtida avsikt att bedriva någon form av brottslighet. Så länge det inte är olagligt, eller farligt för omgivningen, att någon innehar skyddsväst, så är det svårt att se den som ett föremål som är farligt för omgivningen eller del i ett brottsförberedande. Det är ett exempel på varför det är viktigt att precisera begreppet ”andra farliga föremål” mer, för att det inte ska uppstå en godtycklighet runt detta.

Sammanfattningsvis förordas att säkerhetskontroller inom frivård bara bör användas i undantagsfall, och då i specifika ärenden och i samråd med den aktuella klientens handläggare. Vidare att man samtidigt med införande av en restriktiv ökad kontroll inom frivård, genom lagstiftningen förstärker frivårdens rehabiliterande ansvar och deras resurser för sådana insatser för att behålla den viktiga balansen mellan dessa båda sidor av verksamheten. Dessutom rekommenderas vissa förtydliganden och förändringar bland annat när det gäller omhändertagna personer och beslag av andra farliga föremål.